MAKROIQTISODIY KO‘RSATKICHLARNING KREDITLASH QIYMATI VA SHARTLARIGA TA’SIRI

Otamurodova Dildora Abdukarimovna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Iqtisodiyot va biznesni boshqarish kafedrasi katta o‘qituvchisi

Mamatov Behro‘z Komil o‘g‘li

Termiz Davlat muhandislik va agrotexnologiyalar Universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisda makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarning kreditlash qiymati va shartlariga ta’siri, xususan, inflyatsiya darajasi, Markaziy bankning asosiy stavkasi, valyuta kursi, yalpi ichki mahsulot va iqtisodiy o‘sish sur’atlarining kredit bozoridagi ahamiyati o‘rganilgan. Shuningdek, tijorat banklarida kredit foiz stavkalarining shakllanishi, kredit olish imkoniyatlari va moliyaviy barqarorlikni ta’minlash masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: makroiqtisodiyot, kreditlash, inflyatsiya, foiz stavkasi, Markaziy bank, valyuta kursi, tijorat banklari, kredit qiymati, iqtisodiy o‘sish.

Аннотация: В данной тезисной работе рассматривается влияние макроэкономических показателей на стоимость и условия кредитования. Особое внимание уделяется уровню инфляции, основной ставке Центрального банка, валютному курсу, валовому внутреннему продукту и темпам экономического роста. Также анализируются формирование процентных ставок по кредитам в коммерческих банках, доступность кредитования и обеспечение финансовой стабильности.

Ключевые слова: макроэкономика, кредитование, инфляция, процентная ставка, Центральный банк, валютный курс, коммерческие банки, стоимость кредита, экономический рост.

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar mamlakat iqtisodiyotining umumiy holatini ifodalovchi muhim iqtisodiy mezonlar hisoblanadi. Ushbu ko‘rsatkichlar moliya bozoridagi talab va taklifga, bank resurslarining qiymatiga hamda kredit siyosatiga ta’sir qiladi. Kreditlash qiymati esa qarz oluvchi tomonidan kreditdan foydalanganlik uchun to‘lanadigan foizlar va boshqa xarajatlar bilan belgilanadi. Kreditlash qiymatiga ta’sir etuvchi asosiy omillardan

biri inflyatsiya darajasidir. Inflyatsiya tovar va xizmatlar narxlarining umumiy oshishini anglatadi. Inflyatsiya yuqori bo‘lgan sharoitda pulning xarid qobiliyati pasayadi. Natijada banklar o‘z mablag‘larining real qiymatini saqlab qolish maqsadida kredit foiz stavkalarini oshirishi mumkin. Aksincha, inflyatsiyaning barqarorlashishi kreditlash qiymatining pasayishi uchun qulay sharoit yaratadi. Ikkinchi muhim omil Markaziy bankning asosiy foiz stavkasidir. Asosiy stavka pul-kredit siyosatining muhim vositasi bo‘lib, banklararo pul bozoridagi foiz stavkalariga hamda tijorat banklarining kredit va depozit siyosatiga ta’sir ko‘rsatadi. Asosiy stavkaning oshirilishi odatda kredit resurslari qiymatining ortishiga olib keladi. Uning pasaytirilishi esa kreditlash shartlarining yumshashi uchun imkoniyat yaratadi. Biroq tijorat banklari kredit foizlarini belgilashda faqat asosiy stavkaga emas, balki resurslar qiymati, operatsion xarajatlar va kredit risklariga ham e’tibor qaratadi. Valyuta kursining o‘zgarishi ham kreditlash shartlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Milliy valyutaning qadrsizlanishi import mahsulotlari, xomashyo va uskunalar narxining oshishiga sabab bo‘lishi mumkin. Bu esa korxonalarning xarajatlarini ko‘paytirib, kreditni qaytarish imkoniyatlariga ta’sir qiladi. Ayniqsa, xorijiy valyutada kredit olgan, lekin daromadini milliy valyutada oladigan korxonalar uchun valyuta kursi bilan bog‘liq xavflar yuqori bo‘ladi. Yalpi ichki mahsulotning o‘sishi ham kreditlash bozorining rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Iqtisodiy o‘sish sharoitida ishlab chiqarish hajmi, aholi daromadlari va tadbirkorlik faolligi ortadi. Natijada kredit mablag‘lariga talab oshadi. Iqtisodiy faollikning pasayishi esa korxonalarning moliyaviy imkoniyatlarini cheklab, kreditlarni qaytarish xavfini kuchaytirishi mumkin. Bundan tashqari, ishsizlik darajasi, aholi daromadlari va bank tizimidagi likvidlik holati ham kreditlash jarayoniga ta’sir ko‘rsatadi. Aholi daromadlarining yuqori va barqaror bo‘lishi kreditlarni o‘z vaqtida qaytarish imkoniyatini oshiradi. Bank tizimida likvidlikning yetarli bo‘lishi esa kredit resurslarini shakllantirish va ularni iqtisodiyotga yo‘naltirishga yordam beradi. O‘zbekiston iqtisodiyotida ham makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va kreditlash tizimini takomillashtirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Markaziy bankning pul-kredit siyosati inflyatsiya, asosiy stavka, valyuta kursi va ichki talab kabi omillarni hisobga olgan holda olib boriladi. Kreditlash tizimining samaradorligini oshirish uchun banklar kredit risklarini to‘g‘ri baholashi, qarz

oluvchilarning to‘lov qobiliyatini chuqur tahlil qilishi va kredit shartlarini iqtisodiy vaziyatga mos ravishda belgilashi zarur. Shuningdek, raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish, kredit ajratish jarayonlarini soddalashtirish va moliyaviy savodxonlikni oshirish ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar kreditlash qiymati va shartlarini shakllantiruvchi asosiy omillardan hisoblanadi. Inflyatsiya darajasi, Markaziy bankning asosiy stavkasi, valyuta kursi, yalpi ichki mahsulot va aholi daromadlari kredit foiz stavkalari hamda kredit olish imkoniyatlariga bevosita yoki bilvosita ta’sir ko‘rsatadi. Kreditlash tizimini yanada rivojlantirish uchun makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, inflyatsiyani nazorat qilish, bank resurslaridan samarali foydalanish va kredit risklarini kamaytirish zarur. Shu bilan birga, tijorat banklari tomonidan aholiga va tadbirkorlik subyektlariga qulay kredit shartlarini taklif etish iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson, 2019.

2. Mankiw N. G. Macroeconomics. Worth Publishers, 2022.

3. Mishkin F. S. Financial Markets and Institutions. Pearson, 2018.

4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosatining 2026–2028-yillarga mo‘ljallangan asosiy yo‘nalishlari. 2025.

5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Rasmiy statistik ma’lumotlar va pul-kredit siyosati sharhlari.

6. O‘zbekiston Respublikasining “Markaziy bank to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-582, 2019.